

(ب) موارد جواز فروش عین موقوفه و تجهیزات غیر قابل استفاده

(ب) موارد جواز فروش عین موقوفه و تجهیزات غیر قابل استفاده

فروش وقف خاص

۴۲۰. شخصی مقداری از باغ و آب را وقف نموده است و در حال حاضر از دنیا رفته است و چون کسی روی این باغ کار نمی کند لذا سودی از آن حاصل نمی شود و در نتیجه از بین خواهد رفت، آیا می توان این باغ و آب را فروخت و به جای آن مثلاً زمین یا مغازه ای برای وقف خریداری نمود؟

جواب: اگر انتفاع از وقف در جهت وقف ممکن نیست. در وقف خاص فروش جایز است.

۴۲۱. شخصی مقداری آب و زمین زراعی را وقف پسران خود نموده، ولی به علت کثرت اولاد و سنگینی کارهای کشاورزی و کمی محصولکسی تمایلی به زراعت در زمین ندارد و به همین دلیل وقف در آینده نزدیک، خراب و از قابلیت انتفاع خارج خواهد شد، آیا جایز است به همین دلیل، زمین و آب مذکور فروخته شوند و پول آنها در کارهای خیر مصرف شود؟

جواب: تا زمانی که وقف، قابلیت انتفاع و استفاده در جهت وقف را دارد، هر چند با اجاره دادن آن به بعضی از موقوف علیهم یا به شخص دیگر و مصرف اجاره آن در جهت وقف باشد و یا نوع استفاده از آن تغییر کند، فروش و تبدیل آن جایز نیست، و در صورتی که به هیچ وجه قابل انتفاع نباشد ولو در آینده، فروش آن جایز است، ولی در این صورت واجب است با پول آن ملک دیگری خریده شود تا منافع آن در جهت وقف به مصرف برسد.

۴۲۲. بانوی سالمندی خانه ای را که طبق وقفنامه ای از اجداد به ایشان رسیده است، ظاهراً منظور واقف این بوده که اولاد ذکور خانواده از این خانه استفاده کنند و در آسایش باشند، ضمناً مقداری از آن را صرف روضه خوانی و مقداری صرف خرید روغن برای چراغ مسجد نمایند. از آنجا که اکنون خانه مخروبه گشته و بلا استفاده مانده است و قدرت تعمیر آن نیز وجود ندارد حال سؤال این است که آیا می توان خانه مذکور را بفروش رساند و از درآمد آن جایی دیگر را خرید و یا آن را خرج تعمیر منزل موجود در روستا نمود؟

جواب: از وقف باید در جهت وقف استفاده شود و اگر امکان استفاده از آن نیست، متولی شرعی آن را به جای دیگر که قابل استفاده باشد تبدیل می کند.

فروش اراضی وقفی

۴۲۳. رقبات موقوفه از قبیل نخل و اراضی دیمی تقریباً فاقد درآمد گردیده، و هزینه آن بیش از درآمد آن می باشد، و به همین جهت به دلیل نداشتن درآمد سال ها است که نیت واقف تقریباً تعطیل گردیده است. بر این اساس از آن مقام معظم تقاضا نمودیم که اجازه فرمایند با فروش این رقبات و خرید رقبات جدید و تبدیل به احسن موقوفه اقدام نموده، و در جهت نیت واقف به مسجد موقوفه کمک نمائیم.

جواب: در صورتی که املاک موقوفه مذکوره منفعت معتدبه ندارد فروش و صرف ثمن آن در خرید چیزی که دارای منفعت باشد اشکال ندارد و صرف درآمد حاصله از آن در ساخت و ساز مسجد، بلامانع می باشد.

۴۲۴. قطعات املاک و اراضی موقوفه به دلیل تغییر مجاری آب، و به هم خوردن املاک تخریب و تصرف مزارع، فاقد درآمد گردیده، به حدی که دیگر کسی حاضر به سرمایه گذاری روی آن نیست، و کلاً فاقد توجه اقتصادی گردیده و به نظر می رسد بقای آن دیگر به مصلحت وقف نباشد. نهایتاً فروش اراضی و تبدیل به رقبات دیگر راه نجات موقوفه می باشد. لذا با فرض مذکور امکان شرعی فروش و خرید رقبه مناسب دیگر وجود دارد یا خیر؟

جواب: اگر استفاده از زمین موقوفه در جهت وقف حتی با اجاره دادن و صرف منافع آن در جهت وقف نیز ممکن نباشد فروش و تبدیل زیر نظر متولی شرعی موقوفه به صورت مرقوم اشکال ندارد.

فروش باغ وقف حضرت سید الشهداء (ع)

۴۲۵. به استحضار می‌رساند که اینجانب یک قطعه باغ انگوری را چند سال است که وقف سید الشهداء کرده‌ام به این عنوان که ۱/۳ حاصل آن را احیاء کننده بردارد و ۲/۳ حاصل از آن را در راه سیدالشهداء مصرف نمایند ولی عاملی برای آن تعیین نکرده‌ام، تا یکی دو سال پیش خودم او را به این نحو عمل می‌نمودم ولی دو سال است که خودم مریض و پیر شده‌ام دیگر نمی‌توانم و کسی هم از اهالی به این قیمت و حتی به دو سهم مال احیاء کننده هم حاضر نیست احیاء کند و دو سال است که رها شده و باغ از بین می‌رود و درختهایش می‌افتد و از آنجا که فقط درخت‌های انگور مورد وقف است نه زمین آن و کسی هم پیدا نمی‌کنم برای احیاء و آبیاری آن و فرزندان من هم در تهران می‌باشند و هیچگونه دخالتی ندارند لذا از محضر حضرتعالی تقاضا دارم تا اجازه بفرمائید آن را بفروشم و پول آن را در عزای سید الشهداء و یا در هر راهی که صلاح می‌دانید مصرف نمایم چون هیچ راه چاره‌ای جز فروش ندارد.

جواب: اگر به هیچ نحو قابل استفاده در جهت وقف نیست، می‌توانید آن را بفروشید و با پول آن چیزی تهیه و وقف کنید که عواید آن صرف در جهت وقف شود.

۴۲۶. اینجانب متولی موقوفه مختصری هستم که جهت آن وقف در امور عزاداری و مجالس سوگواری حضرت ابا عبدالله الحسین (ع) و همچنین برای بازسازی حسینیه موقوفه (به حسب نیاز آن) و مازاد در تصرف خود متولی می‌باشد، موقوفه کشت و باغ است، باغ اولی که دارای ۱۸ درخت بود الان به خاطر خشک شدن فقط ۸ درخت دارد و بقیه تلف شده است و از باغ دومی نیز از میان ۱۳ درخت ۱۱ درخت مانده است و چون هر دو این باغ‌ها امروز در آبادی مردم افتاده است ناچاریم که آن را بفروشیم و از قیمت حاصله آن طبق شرائط واقف یا حسینیه موجود را بازسازی کنم و یا ملک دیگری بخرم، لذا از جنابعالی تقضا می‌کنم که به فروش آن (باغ) اجازه مرحمت بفرمائید.

جواب: اگر امکان استفاده از باغ‌های مذکور نیست و ما بقی درختها در معرض از بین رفتن هستند می‌توانید آنها را فروخته و با پول آن باغ یا مکانی را تهیه کنید تا منافع آن در راه وقف مصرف شود.

۴۲۷. احتراماً به استحضار می‌رساند یک باب منزل مسکونی و ۱۰ ساعت آب از سوی مرحوم مغفور برای اقامه عزاداری سالار شهیدان حضرت حسین ابن علی (ع) با تولیت اینجانب وقف شده است ولی متأسفانه به دلیل نیاز به تغییر منزل مسکونی و عدم درآمد، عزاداری در مکان دیگر برگزار می‌شود و به استحضار می‌رساند با توجه به توسعه مسجد و درخواست از سوی مؤمنین برای در اختیار گرفتن منزل مزبور برای مسجد با شرط اقامه عزاداری حکم شرعی آن چه می‌باشد، در صورت منفی بودن جواب آیا در اختیار گذاشتن مقداری از ملک که دخل در عزاداری ندارد به عنوان هدیه از سوی متولی برای مسجد امکان دارد یا خیر؟

جواب: تغییر وقف جایز نیست، و باید از منزل در جهت وقف استفاده شود، بلی اگر به هیچ وجه استفاده از آن در جهت وقف ممکن نباشد می‌توانند با نظر متولی شرعی در مطلق خیرات از جمله مذکور در سؤال از آن استفاده نمایند.

فروش خاک اضافی زمین وقفی

۴۲۸. زمین زراعی وجود دارد که وقفی بوده و سطح آن بالاتر از زمین‌های اطراف آن است و به همین دلیل رساندن آب به آن ممکن نیست و مدتی است که کار مساوی کردن آن با زمین‌های دیگر به پایان رسیده و خاک‌های اضافی در وسط آن جمع شده و مانع زراعت در آن است، آیا فروش این خاک‌ها و مصرف پول آن برای حرم یکی از اولاد ائمه «علیهم السلام» که نزدیک زمین مزبور قرار دارد جایز است؟

جواب: اگر خاک اضافی مانع استفاده از زمین‌های موقوفه است، انتقال آن از زمین و فروش آن و مصرف پول آن در جهت وقف اشکال ندارد.

تبدیل به احسن یا فروش نخلهای وقفی

۴۲۹. حقیر متولی بخشی از موقوفات امام حسین (ع) در منطقه می‌باشم مردم آن منطقه بنا به علاقه‌ای که به حضرت رسول اکرم (ص) و ذریه زهرای اطهر (س) و ائمه معصومین (ع) خصوصاً امام حسین (ع) دارند تعدادی از نخیلات خود را طلباً لمرضات الله وقف موالید و شهادت آن بزرگواران می‌نمایند تا در موقع تولد یا شهادت برای آنها اقامه مجلس شود و این رسم دیرینه از قدیم الایام تا حال در آن منطقه بوده و هست. مطلبی که قصد دارم به استحضار حضرتعالی برسانم آن است که نخیلات موقوفه به طور پراکنده و اندک است به طوریکه جمع آوری عایدات آن با مخارج از عایدات نخیلات فوق‌الذکر بیشتر می‌شود لذا بنا به مسئله تبدیل به احسن استدعای آن را دارم که معظم له نظر مبارک را در مورد فروش نخیلات مذکور و سپس خرید آن در یکجا مرقوم فرمایند، لازم به تذکر است که بعضی از واقفین زنده و بعضی هم در قید حیات نیستند.

جواب: معلوم است که با امکان استفاده از نخیلات و صرف عواید در جهت وقف، تبدیل جایز نیست و در غیر اینصورت تبدیل به احسن مانع ندارد و تشخیص آن با متولی می‌باشد.

۴۳۰. پدرم قطعه زمینی را که تعدادی درخت خرما در آن وجود دارد برای اطعام در ایام عاشورا و شبهای قدر وقف کرده است و اکنون حدود

صد سال از عمر درختهای موجود در آن می گذرد و از قابلیت انتفاع خارج شده اند، با توجه به اینکه اینجانب پسر بزرگ و وکیل و وصی پدرم هستم، آیا جایز است این زمین را فروخته و با پول آن مدرسه و حسینیه ای بسازم تا صدقه جاریه ای برای پدرم باشد؟

جواب: اگر زمین هم وقف باشد، به مجرد خروج درختان وقفی موجود در آن از قابلیت انتفاع، فروش و تبدیل آن جایز نمی شود، بلکه واجب است در صورت امکان به جای آنها هر چند با صرف پول درختانی که از قابلیت انتفاع، خارج شده اند درختان جدید خرما، کاشته شود تا منافع آنها در جهت وقف مصرف شود و در غیر این صورت باید از زمین موقوفه بصورت دیگری استفاده شود هر چند با اجاره دادن آن برای زراعت یا ساخت خانه و مانند آن و مصرف درآمد آن در جهت وقف باشد و بطور کلی تا زمانی که به نحوی از انحاء، استفاده از زمین موقوفه امکان دارد، خرید و فروش و تبدیل آن جایز نیست، ولی فروش نخلهای موقوفه در صورتی که ثمره ندهند اشکال ندارد و در صورت امکان باید پول آنها برای کاشت درخت های جدید مورد استفاده قرار گیرد و در صورتی که امکان نداشته باشد، باید در همان جهت وقف مصرف گردد.

تبدیل به احسن موقوفه امیرالمؤمنین (ع)

۴۳۱. زمین موقوفه امیرالمؤمنین (ع) که با اجازه آیت الله شاهرودی (ره) تعویض شده و تبدیل به احسن شده است، ۲/۳ آن حسینیه احداث شده ۱/۳ آن را مستأجر تخلیه نکرده و باقی مانده بعد از فوت مستأجر زمین رها شده و الان مدتی هست که تحویل شهرداری شده. در مقابل زمینی در جای دیگر این تعویض که بدون هماهنگی با متولی و حاکم شرع انجام شده و الان هم در جنب حسینیه برای خود حسینیه قابل استفاده است آیا صحیح است یا نه تکلیف چیست؟

جواب: متولی شرعی موقوفه اگر با دقت نظر و رعایت مصالح وقف یا در صورت نبود متولی خاص شخص یا اشخاصی با اذن و اجازه مرجع تقلید جامع الشرایط در زمین وقف دخل و تصرفی نمودند باید مطابق آن عمل شود و تغییر وقف و تبدیل آن به چیز دیگر جایز نیست و گرنه حکم غصب را دارد که نیاز به رسیدگی دارد و می توانید به متولی شرعی خاص یا اگر متولی ندارد به حاکم شرع مراجعه نمایید و نیز امور اداری و قانونی موقوفه با متولی شرعی است.

فروش یا تبدیل به احسن فرش مسجد یا امام زاده

۴۳۲. به منظور برگزاری مراسم توسط اشخاص فرش هایی برای امامزاده محل خریداری گردیده که اخیراً توسط یک فرد خیر ایوان امامزاده مفروش شده و طبعاً فرش های خریداری شده بلا مصرف گردیده و کنار گذاشته اند، آیا مقام معظم رهبری اجازه می فرمایند فرش های خریداری شده تبدیل به وسایل مورد نیاز دیگری از قبیل دستگاه صوتی برای مجالس فاتحه خوانی شود و یا در مهدیه ای که در جنب امامزاده قرار گرفته و یا مساجدی که در محل موجود است و نیاز به آن فرش ها دارد استفاده شود؟

جواب: فروش فرش امامزاده جائز نیست و اگر در محل موقوفه قابل استفاده نیست به امامزاده دیگر منتقل کنند و اگر به هیچ وجه قابل استفاده نیست می توانند تبدیل به احسن کنند.

۴۳۳. شخصی یک تخته فرش به مسجد اهداء نموده و اکنون این فرش در مسجد بلا استفاده مانده است. آیا می توان آن را فروخت و مبلغ حاصل آن را در موارد دیگر مسجد صرف کرد؟

جواب: اگر استفاده از آن در همان مسجد به هیچ وجه امکان ندارد در مسجد دیگری بهره برداری کنند و اگر آن هم امکان ندارد در مصالح عامه از آن استفاده نمایند و اگر بهره برداری از آن ممکن نیست مگر به فروش آن، می توانند بفروشند و پول آن را به همان نحو و ترتیب که گفته شد مصرف کنند.

تبدیل به احسن دیگ های مسی موقوفه

۴۳۴. دیگ های بزرگ مسی که وقف عموم و به نام افراد مشخص می باشد که به دلیل مستهلک شدن و هزینه بالای قلع آن قابل استفاده نمی باشد و در انبار موجود می باشد، آیا می شود آنها را تبدیل به احسن نمود و وقف همان افراد کرد؟
آیا ظروف وقف شده که قابل استفاده نیست با اجازه وقف کننده یا وارثین وقف کننده می توان آنها را تبدیل به احسن نمود؟
سماورهایی جهت استفاده عموم از بدو تأسیس حسینیه و مسجد وقف شده است که به دلیل فرسودگی قابل استفاده نیست و مشخص نیست چه کسی وقف نموده است آیا می شود آنها را تبدیل به احسن نمود؟

جواب: اگر امکان استفاده از ظروف، دیگها و سماورهای موقوفه در آن حسینیه و مسجد نیست به حسینیه و مسجد دیگر داده شود و چنانچه به هیچ وجه قابل استفاده نباشند تبدیل آنها به احسن اشکال ندارد.

۴۳۵. آیا دیگ ها و ظروف مسی که وقف مساجد می باشند می توان آنها را به دلایل بهداشتی یا هزینه سنگین قلع آنها تبدیل به ظروف آلومینیومی (تبدیل به احسن) کرد یا خیر؟

جواب: اگر به هیچ وجه قابل استفاده در جهت وقف ولو در مسجد دیگر نباشد مانع ندارد.

۴۳۶. حسینیة شهداء با داشتن اموال مختلف از جمله کالاهای اهدائی و دیگر های مسمی می باشد که بعضاً وقف حسینیة شهداء گردیده است و در حال حاضر دیگر های مسمی با چند مرحله استفاده در پخت غذا و حرارت شعله گاز می بایست با قلع سفید گردد که هر چند وقت هزینه زیادی در برخواهد داشت از آنجائیکه دیگهای آلومنیوم چنین مشکلی را ندارد لذا از نظر بهاء دیگر تبدیل دو یا سه دیگ مسمی به یک دیگ آلومنیوم مقدور خواهد بود. خواهشمند است در خصوص تبدیل دیگر حسینیة شهداء را ارشاد فرمائید.

جواب: اگر قابل استفاده هر چند در حسینه های دیگر نیست، تبدیل مانعی ندارد.

۴۳۷. مقدار زیادی کاسه مسمی مربوط به حسینیة روستا است که قابل استفاده نیست و استفاده از آنها معمول نیست تکلیف ما در این مورد چیست؟

جواب: چنانچه آن ظرف ها در آن حسینیة که برای آن وقف شده، قابل استفاده نباشد و در حسینیة های دیگر هم قابل استفاده نباشد ؛ می توانید آن را با ظرف های قابل استفاده مبادله نمایید.

۴۳۸. عده ای از خیرین ظروفی را جهت اطعام طعام مؤمنین در مجالس عزاداری ائمه معصومین (ع) و استفاده عمومی تقدیم مسجد و حسینیة کرده اند که جزء اموال مسجد و حسینیة به حساب می آید از آنجایی که ظروف مذکور مستهلک شده اند و خبر از نیت اهداء کنندگان نیست که آیا وقف نموده اند یا خیر. در فرض مذکور آیا می شود از طریق فروش، این ظروف را تبدیل به احسن نموده و ظروف جدید را جایگزین آن بنمایند؟

جواب: در فرض مرقوم اگر استفاده از این ظروف امکان پذیر نیست به طوری که اگر فروخته نشود موجب از بین رفتن آن می شود می توان با فروش، آن را تبدیل به احسن نمود.

حکم اجناس مستهلک مسجد و حسینیة

۴۳۹. حسینیة شهداء اجناس اسقاطی و از کار افتاده دارد خواهشمند است دستور فرمائید از طرف دفتر محترم نمایندگی، فروش اجناس فوق را به شورای اسلامی و هیئت امنای حسینیة فوق الذکر واگذار کرده تا اجناس اسقاطی فروخته شود و به جای آن اجناس مورد نیاز و قابل استفاده خریداری و جایگزین گردد، خداوند به مقام معظم رهبری طول عمر با برکت عنایت فرماید.

جواب: اگر به هیچ وجهی اجناس مذکور در خود آن حسینیة قابل استفاده نیست، و حسینیة های دیگر هم با مراعات الاقرب فالاقرب نیاز ندارد در این صورت متولی شرعی حسینیة با در نظر گرفتن مصلحت وقف می تواند بفروشد و به مصرف حسینیة برساند.

۴۴۰. آیا اجناس مستهلک مسجد را می توان فروخت از درآمد حاصله آن در خرید اجناس مورد نیاز و یا ساخت بناء مسجد هزینه نمود؟

جواب: اگر در خود آن مسجد و مساجد دیگر به هیچ وجهی قابل استفاده نباشد فروش آن مانع ندارد.

حکم قرآن یا کتب وقفی غیر قابل استفاده

۴۴۱. اینجانب متولی قرآنی هستم که بیش از یکصد سال قبل با دست نوشته شده، حال بیم آن می رود که از بین برود اگر اجازه می فرمائید آن را بفروشم و پولش را قرآن و مفاتیح برای استفاده مردم خریداری نموده در مسجد بگذارم.

جواب: فروش وقف جائز نیست مگر آنکه استفاده از آن به هیچ وجه ممکن نباشد که در آن صورت می توانند طبق نظر متولی و مصلحت وقف تبدیل به احسن نمایند.

۴۴۲. این کتابخانه دارای کتاب هایی می باشد که کاربرد ندارد اعم از اینکه بسیار فرسوده، دارای محتوای قدیمی و بدون متقاضی است. محل تأمین کتاب های فوق وقف، هدیه یا خریداری شده است. بر اساس دو فرض فوق مبادله این کتاب ها با کتاب یا اهداء به مناطق محروم یا فروش به تشخیص مسئول کتابخانه چه حکمی دارد؟

جواب: اگر وقف بودن کتاب های مورد سؤال، محرز باشد، در صورت عدم امکان استفاده از آن ولو در کتابخانه های دیگر تبدیل به کتاب های دیگر با نظر متولی شرعی مانعی ندارد، ولی اگر هدیه یا خریداری شده باشد و وقف برای کتابخانه نشده باشد فروش و تبدیل آن به کتاب های دیگر مانعی ندارد.

خرید زمین مشکوک به وقف

۴۴۳. سه سهم از آب نهر را از پدرم به ارث بردم و اکنون متوجه شده ام که این سه سهمی که پدرم خریداری کرده جزء صد سهمی است که

پانزده سهم آن موقوفه است و الآن مشخص نیست که این سه سهم داخل در کدامیک است، آیا جزء وقف است یا ملک فروشنده؟ تکلیف من در این رابطه چیست؟ آیا خرید این سه سهم باطل بوده و من حق مطالبه پول آنها را از فروشنده اول که هنوز زنده است دارم؟

جواب: اگر فروشنده هنگام فروش، مالک شرعی آن مقدار از آب مشترک که فروخته است بوده و معلوم نباشد که آیا آن مقداری را که مالک آن است فروخته یا سهم مشاع بین وقف و ملک را به فروش رسانده است، در این صورت بیع محکوم به صحت است و حکم به مالکیت مشتری نسبت به مبیع و انتقال آن از طریق ارث به ورثه او می شود.

۴۴. شخصی زمینی را هشتاد سال پیش خریده و بعد از وفات او، ورثه اش چندین معامله روی آن انجام داده اند و خریدارانی که این زمین را از مشتری اول خریده اند همگی فوت کرده اند و در نتیجه زمین در اختیار ورثه آنان قرار گرفته است و گروه اخیر حدود چهل سال است که زمین را بطور رسمی به نام خود کرده اند و بعد از گرفتن سند رسمی مالکیت، خانه های مسکونی برای خود در آن ساخته اند و اکنون یکی از افراد ادعا می کند که این زمین وقف بر اولاد مالک بوده و آنان حق فروش آن را نداشته اند، حال با توجه به اینکه در طول هشتاد سال کسی چنین ادعایی نکرده و سند مکتوبی که دلالت بر وقفیت بکند هم وجود ندارد و کسی هم شهادت به آن نداده است، مالکان فعلی چه تکلیفی دارند؟

جواب: تا زمانی که مدعی وقفیت و مدعی عدم جواز بیع، ادعای خود را به طریق معتبری ثابت نکرده، حکم به صحت معاملاتی که روی زمین واقع شده است و همچنین حکم به ملکیت آن برای افرادی که فعلاً نسبت به زمین ذوالید و متصرف در آن هستند، می شود.